

Acer campestre

1

Veldesdoorn

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Acer campestre

Veldesdoorn of Spaanse aak

Spaanse aak .... eigenlijk een vreemde naam voor de enige esdoornsoort die in ons land vanouds tot onze eigen inheemse wilde flora behoort. Er zijn resten gevonden in afzettingen uit de tijd van voor 2100 BC, onder andere in de Alblasserwaard en in Spijkenisse. In 2003 is er bij Vleuten/De Meern een Romeins schip opgegraven. Daarin vond men bij de gereedschappen bijvoorbeeld schaven en spanzagen van het hout van de Spaanse aak.

¶ Om in de sfeer van de getallen te blijven kunnen we stellen dat er Spaanse aken bekend zijn van meer dan honderd jaar oud. Het is een boom van brede gestalte, die kan uitgroeien tot zo'n twintig meter met een stamdoorsnee van veertig centimeter. Het meest zien we hem echter als hoogopgaande struik.

¶ Er wordt wel beweerd dat de naam te maken heeft met *Spaanse eik* of dat *aak* iets met de stad Aken te maken zou hebben. Zeker weten doen we het niet. De Latijnse naam *Acer campestre* is wat dat betreft een stuk duidelijker. *Acer* is Latijn voor spits, dat op de bladeren slaat en *campestre* betekent veld, een locatie waar hij zich dan ook erg thuis voelt. *Veldesdoorn* is daarom de andere, erkende naam voor dezelfde boom.

¶ De Engelse naam is *hedge maple* en daarin vinden we een verwijzing naar zijn meest oorspronkelijke betekenis voor de mens. In het veld maakt hij zo goed

als altijd deel uit van heggen of hagen, de zogenaamde houtwallen. Houtwallen zijn aarden wallichamen, die begroeid zijn met bomen en struiken. De wal wordt opgeworpen met aarde uit greppels aan weerszijden ervan.

¶ Primair werden houtwallen aangelegd om vee en wild uit de akkers te houden. Een tweede belangrijke functie was die van het aangeven van de eigendomsgrens. Daarnaast werden houtwallen aangelegd om verstuiving van de grond tegen te gaan, een akker lag immers een deel van het jaar open en leeg. En tot slot leverden de houtwallen gebruikshout en vruchten. Naast onze veldesdoorn vinden we in de houtwallen eiken, berken, zoete kers, meidoorn, sleedoorn en hazelaar. Allemaal bomen en struiken die goed bestand zijn tegen snoei. Ze bieden een veilige broedplaats aan kleine zangvogels als winterkoning, heggenmus en braamsluiper. Ook kleine zoogdieren als muizen en wezels verblijven er graag.

¶ In zijn wilde vorm vinden we hem voornamelijk in Midden-Nederland en Zuid-Limburg op kalkrijke grond. Als bosboom groeit hij voornamelijk in bosranden en onder lichtdoorlatende bomen, zoals bijvoorbeeld de es. Tussen januari en mei ontstaat er in de stam een zeer sterke sapstroom en daarom is snoeien in die tijd niet aan te raden. Hij bloedt dan een wit melksap dat rijk aan suikers is. Dat bracht in het verleden de mens ertoe het sap te laten gisten en er een soort wijn of zelfs likeur van te maken. Wie weet werd daar op en rond het Zeeuwse Walcheren brood met dik

boter bij gegeten. De volksnaam voor onze Spaanse aak luidde in die omgeving *beuterblaerhout* vanwege het feit dat men ooit de boter in zijn bladeren verpakte.

¶ De bladeren staan kruiswijs tegenoverstaand aan de takken. Ze zijn diep handvormig ingesneden. De bladeren staan in mozaïek, dat wil zeggen dat de bladstelen aan een tak van de voet naar de top in lengte afnemen. Zo komt ieder blad aan zijn benodigde portie zonlicht. In de herfst is de Spaanse aak een lust voor het oog door zijn prachtig kleurend loof.

¶ Voor zijn schoonheid moet hij het beslist niet hebben van de weinig opvallende bloemen. Je vindt ze in samengestelde bloeiwijze aan het eind van de takken. De Spaanse aak is eenhuizig. Dat wil zeggen dat de mannelijke en vrouwelijke bloemen aan een en dezelfde boom groeien. Na de bloei vallen de mannelijke bloemen af. Hun taak zit erop. Tot die tijd blijven de vrouwelijke bloemen gesloten en dat voorkomt dat de boom zichzelf bestuift. De bestuiving komt tot stand door bijen en andere insecten, die op de overvloedige en gemakkelijk toegankelijke nectar afkomen. De vruchten die daaruit ontstaan bestaan uit twee eenzadige delen met elk een lange vleugel. Deze beide vleugels staan recht in elkaars verlengde en zorgen als windvanger en propeller voor een goede verspreiding door de wind. Vandaar dat kinderen ze vaak de naam *helikopter* geven.

¶ De schors van jonge takken is erg in trek bij zoogdieren en vooral eekhoorns kunnen veel schade aanrichten. Later barst de schors meer en ontstaan

de kenmerkende kurklijsten. In België gaan de kippen vaak op stok op een tak van de Spaanse aak omdat die zo'n goede grip geeft.

Het hout heeft overigens geen grote gebruikswaarde, wel is het uitstekend brandhout. Zwart gekookt is het een goedkope vervanger voor ebbenhout, te gebruiken bijvoorbeeld voor de vervaardiging van houten blaasinstrumenten.

En zie je op de bladeren dieprode knotsvormige uitstulpingen dan zijn de galmijten van het geslacht *aceria* hiervoor verantwoordelijk.

Vindplaats: Kruithuispad, Delft.

